

Maaltjedituelen: duurzaam omgaan met voedsel?

Marian Geurtsen – 12 juni 2015 studiedag theologie & duurzaamheid

Maaltijden zijn rituelen van begin tot einde. Het bidden voor en na het eten is daarvan een onderdeel. De gebeden die gezegd of gezongen worden, hebben niet alleen een inhoudelijke betekenis, maar krijgen ook betekenis door de wijze waarop ze gebruikt worden, als markering van de afgebakende tijd en plaats waarbinnen de maaltijd plaatsvindt.

Na een algemene inleiding op het verschijnsel van de maaltijd als ritueel zal ik inzoomen op gebeden voor en na het eten. Achtereenvolgens komen maaltijdgebeden uit de joodse, christelijke en islamitische traditie voorbij. Daarna kijken we naar de praktijk van bidden rond het eten in de hedendaagse samenleving. Daarvan bekijken we wat de kansen en valkuilen zijn voor aandacht voor duurzaamheid.

Traditionele gebeden

De traditionele gebedsteksten bij de maaltijd in alle drie de religies van het Boek: Jodendom, Christendom en Islam, benadrukken dat het voedsel een gave is van God en drukken onze dank uit voor deze gaven. In de praktijk van het bidden voor en na het eten komt deze lijn er vaak niet uit.

In jodendom en islam, is dat omdat de gebeden niet in de eigen taal gezegd worden, maar in de heilige taal die vaak niet verstaan wordt zonder inwijding.

Praktijk van bidden rond het eten

In de praktijk blijkt dat bidden bij het eten door veel Nederlanders verlaten wordt. (van moslimgezinnen en joodse gezinnen heb ik geen onderzoeksgegevens). Nog in 10% van de gezinnen wordt bidden rond het eten in stand gehouden, en dan gaat het vaak om gezinnen met jonge kinderen. Algemene trend is dat formuliergebeden worden verlaten of worden aangepast aan wat gezinnen belangrijk vinden om hun kinderen mee te geven aan waarden rond de maaltijd.

De formuliergebeden worden aangepast, zodat ze aansluiten bij de taal van de kinderen, en vaak ook beter uitdrukking geven wat de ouders van belang vinden. Daarnaast maakt men in het gebed ruimte voor actualiteit, zodat er gebeden kan worden voor zaken die de gezinsleden op dat moment ter harte gaan. In speciale periodes kan er een vastenpotje zijn, voor donaties aan maaltijden voor dak- en thuislozen of voor de voedselbank.

Verschuiving

De betekenis van het gebed bij de maaltijd is dan bijna ongemerkt verschoven. Centraal in de beleving van de maaltijd is dat de familie, het gezin, samen aan tafel zit en samen eet. Als God wordt gedankt, dan is dat voor het feit dat we allemaal samen zijn en samen kunnen eten. De gemeenschap wordt gevierd en gecreëerd door de rituelen van de maaltijd. Daarnaast is er soms aandacht voor solidariteit met anderen die het minder goed hebben.

Overigens blijkt dat ook in niet-gelovige gezinnen wel seculiere varianten ontstaan op het bidden

voor het eten; liedjes zoals “smakelijk eten, hap hap hap” worden op scholen aangeleerd en verspreid. En ouders maken zelf ook liedjes om met hun peuters en kleuters de maaltijd te beginnen. Ook hier gaat het meestal om een ritueel dat het begin van de maaltijd markeert: de apart gezette tijd en ruimte die gemeenschap creëert.

En duurzaamheid?

Deze verschuiving van betekenis van het maaltijdgebed gaat ten koste van het besef dat voedsel een gave van God is. En daarmee raakt ook het perspectief uit het zicht om duurzaam om te gaan met voedsel en de grondstoffen die ons tot voedsel zijn. Optimistisch kunnen we ook zeggen dat de maaltijdgebeden van vandaag flexibel zijn. Wanneer er meer aandacht voor duurzaamheid is in gezinnen, zal dat vanzelf zijn vertaling krijgen in een aanpassing van de maaltijdgebeden. Daarom is het interessant om te blijven volgen hoe maaltijdrituelen zich blijven ontwikkelen.